

УДК 342

Денис Євгенійович ДЕНИЩУК,

науковий співробітник науково-дослідної

лабораторії з проблем забезпечення діяльності поліції

Харківського національного університету внутрішніх справ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ

Значення охорони інформації, яка містить державну таємницю, останніми роками лише підвищується. Чинниками, що впливають на важливість означеної проблеми, виступають: 1) продовження збройної агресії Російської Федерації на сході України та збереження загрози розгортання повномасштабного військового конфлікту; 2) посилення активності іноземних розвідок; 3) зростання напруження на світовій арені між державами із потужним військовим потенціалом, що відбувається на фоні боротьби за економічні інтереси та зміні векторів у використанні енергоносіїв, що у сукупності має значний вплив на загальносвітову політичну (й геополітичну) ситуацію; 4) тенденції, які містять нові виклики монолітності існуючим об'єднанням держав (наприклад НАТО) та утворення нових союзів, блоків, альянсів (у тому числі військових, наприклад, AUKUS); 5) спрямованість України на посилення співробітництва та взаємодії із НАТО, що вимагає підвищення стандартів, у тому числі і у сфері державної безпеки; 6) загострення проблеми захисту інформації, що відбувається на фоні цифровізації та діджиталізації, а також супроводжується появою нових інформаційних технологій та технічних можливостей у суб'єктів розвідки; 7) наявність прецедентів занадто вільного оперування інформацією, яка має гриф секретності, з боку високих державних посадовців (в тому числі і в Україні, наприклад, за відомостями Bellingcat та інших засобів масової інформації). 8) Збереження суттєвих корупційних загроз, навіть серед високих державних посадовців (продемонстрованих, наприклад, розслідуванням Pandora Papers), які в тому числі мають або можуть мати допуск до державної таємниці.

Реагування на усю сукупність перелічених викликів безперечно вимагає посилення охорони державної таємниці в Україні, як на рівні проведення відповідних організаційних заходів, так і на рівні змін нормативно-правового регулювання, що підвищує актуальність розгляду обраної нами теми дослідження.

Наразі практика свідчить про проведення відповідних заходів, як законотворцями, так і органами, що мають безпосередньо забезпечувати належний рівень охорони державної таємниці в Україні. Спираючись на аналіз змін чинного законодавства та інші доступні факти, спробуємо виділити основні напрямки, які забезпечують перспективу посилення охорони державної таємниці в нашій державі.

З цього приводу увагу, перш за все, доцільно звернути на профільний закон, яким внормована відповідна сфера діяльності. Розмови про доцільність його докорінного оновлення продовжуються вже декілька років, проте, це питання наразі залишається дискусійним. Разом із тим, підкреслимо, що чинний Закон України 1994 року № 3855-XII «Про державну таємницю» за час свого існування зазнав майже два десятки правок та змін: у 1999 році – відбулася його нова редакція; у 2003 році – до закону була внесена 1 правка; у 2004 році – 1 правка; у 2008 році – 1 правка; у 2010 році – внесені 2 зміни; у 2011 році – 2 зміни; у 2012 році – 2 зміни; у 2014 – внесені 2 зміни, а також відбулася втрата чинності Закону України № 2592-VI виданого від 07.10.2010 року; у 2015 році – внесені 2 зміни; у 2017 році – здійснена 1 правка; у 2018 році – 1 правка та у 2020 році – внесені 3 зміни. Отже, минулий (2020 рік) став одним з найбільш активних за проведеними заходами із вдосконалення Закону «Про державну таємницю».

Останні на сьогоднішній день доповнення до названого закону, доречі, безпосередньо стосуються вдосконалення процедури доступу до відомостей, що містять державну

таємницю. Ними зокрема передбачено проведення відповідної перевірки народних депутатів України (у зв'язку з допуском до державної таємниці) перед наданням їм доступу до відомостей з грифом секретності усіх рівнів, що стосуються діяльності органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронних органів спеціального призначення та розвідувальних органів [1, ч. 8 ст. 27]. Отже, означені зміни роблять процедуру надання доступу для високих осіб законодавчої влади значно суворішою, надійнішою, а відтак – безпечнішою.

Певних змін зазнали і підзаконні акти. Так, у 2020 році був переглянутий Звід відомостей, що становлять державну таємницю (відповідний нормативний документ закріплено Наказом Центрального управління Служби безпеки України від 23.12.2020 року № 383, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України від 14 січня 2021 року за № 52/35674).

Вдосконалення зазнала структура відомостей, що подаються режимно-секретними органами (РСО) до Служби безпеки України у щорічних звітах.

Ще раніше було посилено вимоги до осіб, що призначаються на посади начальників режимно-секретних органів.

Як показує практика, Служба безпеки України також посилює й вдосконалює проведення організаційних заходів, наприклад таких що стосуються планових та інших перевірок суб'єктів, які провадять діяльність пов'язану із державною таємницею, зокрема тих, що здійснюються з метою надання «спеціального дозволу» на провадження відповідної діяльності.

Висновок. Протягом 2020 року було активізовано заходи спрямовані на забезпечення охорони державної таємниці в Україні, які були реалізовані зокрема й на рівні законів та підзаконних нормативно-правових актів. Проведені зміни дозволяють виділити такі напрямки вдосконалення: питання надання допуску та доступу до державної таємниці; процедури засекречування відомостей; вимог до осіб, що займають посади начальників режимно-секретних органів; контроль, нагляд та моніторинг відомостей, що стосуються характеристик суб'єктів провадження діяльності, пов'язаної із державною таємницею та обсягом і характером секретних документів тощо.

Зміни, реалізовані у відповідних нормативно-правових документах, наразі потребують подальшого додаткового детального вивчення з позицій аналізу практики їх застосування та отриманих результатів впровадження.

Список бібліографічних посилань

1. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-ХІІ (із змінами). Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 16, ст. 93. Дата оновлення: 24.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12> (дата звернення: 19.10.2021).

Одержано 19.10.2021

УДК 35:340.12:342.721(477)

Юрій Дмитрович ДРЕВАЛЬ,

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки
Національного університету цивільного захисту України*

СПІВВІДНОШЕННЯ СВОБОДИ ТА БЕЗПЕКИ: ВІД «ЧОТИРЬОХ СВОБОД» Ф. РУЗВЕЛЬТА І ДО СЬОГОДЕННЯ

З іменем Франкліна Делано Рузвельта, який упродовж 1933-1945 рр. обіймав посаду Президента США, першочергово пов'язується подолання глобальної економічної